

გაზეთი ღირს			
წელი	თვე	ფურცელი	მან. კ.
12	1)	5	6
11	3 5)	5	5 50
10	3 75)	4	4 75
9	3	3	3 50
8	7 25)	2	2 75
7	3 5)	1	1 50

ცალკე ნომერი—ერთი შაურა

ივერია

გაზეთის დასაყვედურად და კერძო განცხადებათა დასაბეჭდად უნდა მიმართოთ შემდეგად დასახელებულ ციას, ვეკიაში, ავჭალის ქუჩაზე, ვაიხანოვი ძეგლის პირდაპირ, თანამფლობელთა კაპიტალის მფლობელთა კანცელიარის, სათავად-ანაურო ბანკის სახლებში, სასახლის ქუჩაზე.

ფასი განცხადებისა: ჩვეულებრივი სტრიქონი რვა კაპეიკი.

1877—1893 საბოლოო ტიპო და სალიტერატურო გაზეთი 1877—1893

„ივერია“

გამოცემის 1893 წელს იმავე პროგრამით, როგორც აქამდე.

ვისაც კსურს დაიკავიოს გაზეთი ამ 1893 წლისათვის, მიჰმართოს.

ბფილისში: ა) თითონ რედაქციას, ნიკოლოზის ქუჩაზე, ვარანცოვის ძეგლის პირდაპირ, თავ. გრუზინსკის სახლებში, № 21; ბ) „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების“ კანცელიარის, სასახლის ქუჩაზე, თავად-ანაუროთა საადგილ-მამულა ბანკის ქარვასლის გასღებულში.

ტიფლისის გარე მდებარეობის უნდა დაბარონ გაზეთი შემდეგის ადრესით:
Тифлисъ. Въ редакцію грузинской газеты „ИВЕРІА“.
 რედაქცია ამასთანავე აცხადებს, რომ იგი გაზეთის გაგზავნის გამო მასწავლებლის სტატუსს ფუფუნად პირდაპირ რედაქციაში და ან „წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების“ კანცელიარიაში წარმადგენს, ანუ გამოგზავნას.

გაზეთის ფასი დაბეჭდილია გაზეთის სათაურშივე, ხოლო სრული პრობანი გაზეთის ადგილობრივ გამომცემელთა უნდასახელეს გვერდზე.

ქუთაისის ამხანაგობის გამოცემა
 № 5.
 დაიბეჭდა და გაიგზავნა გასასყიდად
 სსკ-და-სსკა ქალაქებსა და დასახლებებში
ვილჯალე ტალი
 (ვილჯალე ტალი)
 ი. სანტელიძისა
 ფსა სამა შაურა.

წერა-კითხვის გამავრცელებელმა საზოგადოებამ მიიღო პოეტის თ.

ნიკოლოზ ბარათაშვილის
 მემკვიდრეთაგან განსაკუთრებული უფლებების ნაწილებს გამოცემისა. ამ საზოგადოების გამგეობა სთხოვს უმორჩილესად ყველას, ვისაც-ც მოეპოვება ჭარბად კადე დაუბეჭდავს მისი დაქვემდებარება, წერილები, ნათარგმნები და სსკ, ანუ საკუთარს მის ხელთ დაწერა და რამ, თუნდაც იგი დაბეჭდილი იყოს, ინებონ და გამოგზავნონ საზოგადოების კანცელიარიაში (სათავად-ანაურო ბანკის ქარვასლა № 126). ნაწილების დაბეჭდვის შემდეგ ყველაფერი უკანვე დაუბრუნდებათ პატრონებს. (5—4)

ფელეტონი

ლუარსაბ შორისაშულაში, თავ. ვახანაძე*) (ანანაშელი)
 გმირი ასპინძის ომისა
 (გუბდინი თ. კოსტანტინე ლუარსაბის ძე ვახანაძე).

I

დადგა მეჩვიდმეტე საუკუნე და უკუღმართი ბედ-აღბალი დაუტრიალდა როგორც მთელ საქართველოს საზოგადოდ, ისე თვითოეულ მამულში.

*) თ. თ. ვახანაძის საგვარეულო ისტორიულ ცნობებს მერე მოვიყვანო გუჯარბ-თან ერთად შეკრებისთანავე. თ. ვახანაძის საგვარეულო (სს. კალაქში. ბაკურციხეში და კარდანახში) ძველადვე განიყოფებოდა ოთხ ოჯახად: ონანაშვილებად, ონანაშვილებად, ონანაშვილებად (1695—1734 წ.) შთამომავალი, ბებურიშვილებად, აღდმურისშვილებად და მოურავისშვილებად.

ახალი ამბავი

* * * ერთმა დარბაისლად ცნობილმა მანდილოსანმა, იმის მაგიერ, რომ ჩვენის რედაქციისათვის მიემართა პირდაპირის თხოვნითა, ჩვენის გაზეთის ექსპედიციაში მსახურს ცალკე დაუწყო ლაბარაკი და დასტუშა დაბეჭდილი ადრესები „ივერიის“ ხელის-მომწერთა. რა აზრითა და განზრახვით ჩაიდინა ეს საქციელი და ან რაში და როგორ გამოიყენებენ ასე უკადრისად მოპოვებულს ადრესებს, ჩვენ ამის განხილვაში არ შევალთ. ჩვენ მხოლოდ იმას შევნიშნავთ, რომ ამისთანა საქციელს ადგილი არ უნდა ჰქონდეს რიგიანსა და მართებულს საზოგადოებაში.

* * * რადგანაც კავკასიაში აქამომდე არსად არ გაჩენილა ხოლერა, კავკასიის მთავარ-მმართველმა 21 მარტს აუწყა ცირკულარით კავკასიის გუბერნატორებს, რომ ღებინდეს მოხდენა საქრო აღარ არის, ხოლო

ლიშვილს კერძოდ ქართლ-კახეთში დამარდა გავლენა სპარსთა მთავრობისა, იმერეთში-კი ოსმალთა; ხოლო მთელი სამცხე-საათაბაგო შეიქნა ოსმალთავე სამკვიდროდ. ესრეთმა თათართა გავლენამ შებღალა შორის ქართველთა დამყარებული უწმინდესი ღირსებანი—ზენ-ჩვეულებანი, გააგრილა მამულის სიყვარული, ურთიერთის გატანა გაჭირვებაში და თვით სარწმუნოებაც-კი არ გადურჩა შეუღმწიკველი. მეფობა როსტომისა, ვახტანგ V, ნაზარალი ხანისა, ყარაღაჯის ხანებისა (კახეთში), მაზარკული-ხანისა, იმამ-ყული ხანისა და იესე მეფისა—სხვა არა არის-რა, გარდა მავ ქართველთა ეროვნულ განსაკუთრებულ ღირსებათა შემუშრვისა. მართალია ამ-ობრწყინდებოდნენ ხოლმე ქართლ-კახეთში თითო-ორი ოჯახი მამულის მფლობელი, თავის-დამდებნი მამულისა და სარწმუნოებისათვის, მაგრამ მათი ღვაწლი ესგავსებოდა მომაკვდავი ვა-

ყურადღება მიაქციეთ ფეხის-ადგილებისა და კარ-მიღამოს სისუფთავესაო. აგრეთვე მიაქციეთ ყურადღება იმ სასაფლაოებს, სადაც შარშან ხოლერიანიებია დასაფლავებული. ამ საფლაოებს კიდევ მიწა დააყრდენეთ, ხოლო ღებინდეს არც აქ არის საქროვო.

* * * რადგან 24 მაისს დანიშნული კრება ქალაქის საბჭოსი არ შესდგა, ღებს, 2 ივნისს, მოხდება ეს კრება.

* * * ორშაბათს, 31 მაისს, ტფილისის საოლქო სასამართლომ გაარჩია საქმე თელავის მეტყვეთ ნამყოფ პაულე სემენენკოსა. პალატამ დადგინა: 1) რადგანაც სემენენკო გადავიდა საზღვარს იმ უფლებას, რომელიც კანონით ეკუთვნოდა, და გოგრიანს გადახდევინა უკანონოდ 30 მანათი, 2) ეს ფული უკანონოდ ჩასწერა შემოსავლის წიგნში, 3) შაშინის მცხოვრებთაგან აიღო 90 მანათი და ნება მისცა გამოეტანათ სახელმწიფო ტყიდგან ქოვო, ამისთვის იგი, სემენენკო, დათხოვნილ იქნას სამსახურიდან და ჯარიმად დაეკისროს 100 მანათის გადახდა.

* * * ჩვენ მივიღეთ 19 მან., შეკრებილი ოზურგეთში იქაურ მანდილოსანთა შორის ნ. ბარათაშვილის სახელობაზედ დაარსებულ სალიტერატურო ფონდის სასარგებლოდ. ამ ფულისა გვექონდა ღებმდე 229 მან. 40 კ. შესდგა სულ 248 მ. 40 კაბ. შემომწირველთა სახელს და გვარს ცალკე დაბეჭდავთ.

* * * ჩვენ მივიღეთ განჯის რკინის გზის სადგურიდან იქ შეგროვილი 61 მან., რომელიც გადავეცით „წერა-კითხვის საზოგადოებას“ დანიშნულებსამებრ მოსამარტებლად. შემომწირველთა სახელსა და გვარს ცალკე დაბეჭდავთ.

კაცის უკანასკნელ სულთ - ბრძოლასა: საქართველოს ბედი მეჩვიდმეტე საუკუნის დამდევსევე გადასწყდა, რაკი თვით სახელოვანი ქართველი დიქსაქსენ სამ ღიდ გუნდად (პარტია)—ერთი ჩრდილოეთისაკენ მიბრბოდა, მეორე სპარსეთისაკენ და მესამე ოსმალეთისაკენ. ამათან ჯერ მრავალნი ვეღარ ბრუნდებოდნენ სამშობლოში, და თუ როგორმე მოვიდოდნენ, მხოლოდ მითომ, რომ დავალებული სამსახური აღესრულებინათ ერთ-ერთი ძლიერი მეზობლისა, და მით უფრო დაესუსტებინათ შერყეული თვით არსებობა ქართველთა ერისა...

ამ თვლით რომ შევხედოთ, ირაკლი მეორის მეფობა არის უკანასკნელი თავგანწირული ბრძოლა თვით არსებობისათვის; მავ ბრძოლამ მრავალი ვაჟკაცი გარდაჰქმნა გმირად და მათი სახელი ღებსაც თავმოწონებით იხსენიება ბევრს შემოღილს ქაბში. ესრეთ გმირთა შორის ითვლება ღვაწლარსა ვახანაძე.

* * * მივიღეთ აგრეთვე ბათუმში 38 მან., რომელიც იმავე „საზოგადოებას“ გადავეცით. ბათუმელ შემომწირველთა სისაც ცალკე დაბეჭდავთ.

* * * კახეთის რკინის გზის გამოსაკვლევად გამგზავრებულ ინჟენერებს თან წაჰყვინენ ორი წვერი სათავად-ანაურო რკინის გზის კომისიისა—ინჟენერი ალხანოვი და ბ-ნი ივ. ჯაბადარი. გზის გამოსაკვლევად სამი დასია დანიშნული. ერთი—გ. ზ. ანდრონიკაშვილისა, მეორე—მოროზოვსკისა და მესამე—აკორონკოსი. კახეთის რკინის გზის გამოკვლევას ორ თვემდე მოუნდებიან.

* * * პოლიციას შეუკრებია ცნობანი ტფილისში წყალ-ღიდობას დაზარალებულთა შესახებ. ამ ცნობებიდანა სჩანს, რომ ორთაქალის მეზობლებისთვის 16,870 მანათამდე ზარალი მიუცია წყალ-ღიდობას. ბევრი მეზურე სულ ცალიერ-ტირელი დარჩენილა, ისე დაუზარალებია წყალ-ღიდობას.

* * * ორშაბათს, 31 მაისს, კავკასიის სამოსწავლო ოლქის მზრუნველმა აცნობა ქალაქის გამგეობას, ჩემის მხრით თანხა ვარ, რომ ბ—ნი დანილოვსკი დამტყიცებულ იქმნას შინილის სახელოვნო სასწავლებლის დირექტორად. ბ—ნი დანილოვსკი უკვე ჩამოვიდა ტფილისში.

* * * 31 მაისს სომეხთ-ნერსისიან სემინარიის დარბაზში არჩეულ იქმნა 12 მზრუნველი სემინარიისა 4 კანდიდატი. ამორჩეულ არიან მზრუნველებად: მ. ი. თამაშვილი, პ. კ. შელიქ ყაზაროვი, ა. ა. მელიქ-ბარაიანი, ნ. ს. ფრიდონოვი, თ. ს. ალიხანოვი, ს. ბალაგანი, ს. ა. არუთინიანი, ი. ს. ბუღდანი, ა. ა. ყალანთარი, ფ. ვართაზიანი, ი. ა. თაღვეოსიანი. კანდიდატებად: ალა-

II
 ლუარსაბი დაიბადა სოფ. კოლაქში (სიღნაღის მაზრაში) 1735—1740 წლებ შორის, როდესაც ნადირ-შაჰის სახელოვან ბრძოლათა ხმა სძრავდა მთელ აღმოსავლეთს; როდესაც ყოველ ღლიური ღვთა თავ დასხმა ძილს უფრთხობდა ქართლ-კახეთს, როდესაც ქართველთაგან იარაღის ხელიდან გაშვება შეუძლებელი იყო. 1750—1755 წწ. განმავლობაში კვირა როგორ გავიდოდა, რომ სიღნაღიდან ველისციხემდე გამწკრივებულ საყაროლო კომეზებზე ცეცხლი არსად მოეკიდებინათ ღეკის თარეშის მოახლოვების ნიშნად. ეს კომეზები ღდესაც მოჩანან მრავლად ანაგინდამ ველისციხემდე. გაღმა მხარს ხომ მოსვენება არა ჰქონდა. ამისთვის პატარაობიდანვე რას ვაიგონებდა ტოლ-ამხანაგობაში პატარა ლუარსაბი, თუ არ გამტაც მოთხოვრებებს ამა, თუ იმ ბრძოლაზედ; ამის, თუ მისს ვაჟაკობაზედ. პაპამ ლუარსაბისამ ასლან-

მალიანი, მ. აპიანი, ვასაკიანი და ი. ტერმარკოსიანი.

* * * ჩვენ შევიტყვეთ, რომ ბ-ნი ალ. ხახანაშვილი ამ ორის კვირის შემდეგ ჩამოვა ტფილისის მოსკოვიდან და მოსკოვის საარხეოლოგო საზოგადოების მინდობილობით გაემგზავრება საინგილოს, საცა დაათვალიერებს არხეოლოგიის მხრით შემხმნევე ნაშთებს.

* * * მოსკოვი: თუმცა დაგვიანდა, მაგრამ მაინც საქროდ ვრაცხთ მოგწეროთ, რომ აქაურ ქართველთა შორის შეიკრება და გამოიგზავნა თავის ღროვდ ტფილისში 30 მან. აქედამ 15 მანათად შეკვეთილ იქმნა გვირგვინი პოეტის ნ. ბარათაშვილის კუბოს შესამკობელად, ხოლო 15 მ. გადაეცა თქვენს რედაქციას პოეტის ძეგლისათვის. ამას გარდა იმ ხანებში, როცა ვადმოსავნეთ ნეშტი ნ. ბარათაშვილისა, აქაურმა ქართველობამ პანაშვიდი გადინადა ჩვენის პოეტისათვის.

* * * დაჩუხანდა: ამ ქამად დარუბანდს ღიდ ძალი ხალხი მოაწყდა დაღესტნიდან. ამის მიზეზი შიმშილია, რომელიც აიძულებს სოფლის ხალხს დარუბანდს მიჰმართოს პურის სასყიდლად. პური ამ ქალაქში ასტრახანიდან მოაქვთ; აქ ღეკები ჰყიდულობენ და სოფლად მიაქვთ. უნდა ჰნახოს კაცმა, რა გულსაკლავ სურათს წარმოადგენს აქ პურის ვაჭრობა!... პურის საწყობი ადგილი სავსეა ტანისამოს შემოფლეთილ ღეკებით, რომელიც ჩამოღიან ურმებით, ცხენებით, ჰყიდულობენ თითო ტომარა ან თითო ხურჯინ ფქვილს და ემგზავრებიან შინსაკენ დაშუშულ ცოლშვილის გამოსაკვებად. ცხადია, რომ ღეკები ძალიან შევიწროვებულნი უნდა იყვნენ სიღარბის გამო, რადგანაც შორეულ სოფლიდან ჩამო-

მა მეფეთა ერთგულებასა და სამსახურში დალია თავისი სიცოცხლე. ლუარსაბის მამა ოთარ ვახანაძე თან ახლდა ირაკლის ინდოეთში და სინდეთში და იქვე მოკვდა ვაჟკაცურად. ბიძა ლუარსაბისა ყაფლანი ირაკლის თვალ-წინ მოკლეს 1753 წ. ფანახანთან ბრძოლის დროს ვანჯასთან. ლუარსაბის პატარაობაში იბრძოდა ყველგან, სადაც-კი მოხვდებოდა, ირაკლისთან ერთად სახელოვანი პაპა ბებურიშვილი—ვაჩანაძე²⁾. ცხადია, რომ ლუარსაბს გაიტაცებდა ქებაღიდება სახელოვან ვაჟკაცთა მამაკო-

²⁾ ეს ის პაპა, რომელმაც თავისი ერთი მუჟა ამხანაგებით გაწყვიტა თემურაზ მეფის სამტროდ განწყობილი სპარსთა რაზმი და ხმლის ქვეით მოვიდა სამშობლოში 1748 წ. მქალის-ჯვართან ომში პაპა ირაკლის მხარ-და-მხარ იბრძოდა. ყვარლის ციხეში ხომ ასობოცი კაცი შევიდა და შემუსრა ნურსალბეგის მუჟარა და სირცხვილული გააბრუნა. იხ. ივერია 1893 წ. № 58.

სულელები თითო ტამარა ფქვილის მცირე...

* ივერეთის სამღვდლოების დეპუტატების კრება...

* იმავე გაზეთში ვკითხულობთ: რექტორის 8 ამა წლისა ქ...

მთავრობის განკარგულებანი

უძღვრეს უკანონო, გამოცხადებულს...

სემპროფი იმპერატორმა, უწმ. სანო...

საქართველოს საეკლესიო საზოგადოება...

ბისა და მიმბაძველობის გზაზე დააყენებდა...

III

აწყურის ციხესთან მისული ტოტლებები...

მონ კლავსია; იმერეთის ეპარქიის, ქ. ქუთ...

დაბატ სოფელი

(მოწერილი ამავე)

მ. ოზურგეთი. ოზურგეთი გარეგნად სდუმს...

გული კრულია კაცისა ხარბი და გაუძღობელი;

წინად საომარ მოედანზე წინ გამოდის ცხენოსანი...

სხვა ერისა და ქვეყნის მტრობაც სამარცხვინოდ...

აქ ვგრძელ წოდებული „სამოქალაქო კლუბი“...

ვინც იყო! დ. ზმბათაშვილი. ქიათურის რკინის გზის შტო...

ტა ცხენს, მოიმარჯვა თოფ-იარაღი და შავარდენით...

ლუარსაბი არ შეუშინდა დაკოდვას: მარდალ მოიტრიალა...

„ივერიის“ მკითხველებს ესხომე ბათ, რომ აქაურმა შავი-ქვის მწარმოებლებმა...

დღე ჩამოტანილი შავი ქვა ურმით ჩამოტანილზე...

გვალვები ჩვენსკენ დიდია. დედამიწა ძალზე გამხმარია;

IV ლუარსაბმა არა ნაკლებ ისახელა თავი...

დღე ჩამოტანილი შავი ქვა ურმით ჩამოტანილზე...

ყველა ამ უხერხულობას ერთი ყველაზე მეტად...

თელავი. 20 და 21 მაისს დილით ფქვილი არ იყო...

კვირაცხოვლობის სწორზე, კვირა დღეს: ხოლო თვით...

ბოლშარი. ბოლშარის საერო კრებამ შემდეგი ცვლილება მოახდინა კონსტიტუციაში: 1) მთავარი ბოლშარისა და მისი მემკვიდრე პრინცი ამის შემდეგ იხსენიებინა „მეფობით უმალესობად“. 2) პირველ მემკვიდრეს ამორჩეულ მთავარისა შემუშლიან არ მიიღოს მართლმადიდებელი სარწმუნოება. 3) მთავარს ნება აქვს უცხოელებიც დასაჩუქროს ორდენებით. 4) საერო გამგეობის დებუტატები ირჩევიან ხუთის წლობით, ამასთანავე 20,000 მცხოვრებისაგან (როგორც ქალები, ისე ვაჭები) მხოლოდ ერთი დებუტატი შეიძლება არჩეულ იქნას, მაშინ როდესაც აქამომდე ყოველ 10000 სულზედ ერთი დებუტატი იყო, სამის წლის ვადით. 5) საერო კრება კანონიერად ჩათვლება, თუ ერთი მესამედი რიცხვი მინც არის დებუტატებისა. 6) დაფარული კენჭისყრა შეიძლება მოხდეს საერო კრებაზედ, თუ 10 დებუტატმა მინც სცნო საქროდ. წინად ეს წესი არა ყოფილა. 7) მთავარს შეუძლიან გადასლოს საყოველ-შემთხვევო ხარჯისათვის ერთ მილიონ ფრანკამდე. უწინ დებულის წესით მხოლოდ 300,000 ფრანკის გადადება შეეძლო. 8) დებუტატებს ეძლევათ ყოველ დღიურად 20 ფრანკი. უწინ ეს ფული მხოლოდ უცხოელ დებუტატებს ეძლეოდათ. საგანგებო კრებას ერთი ორად მეტი დებუტატთა რიცხვი უნდა დაესწროს ვიდრე ჩვეულებრივ კრებას. 10) დაარსდა ორი სამინისტრო: 1) სამინისტრო ვაჭრობა-მეურნეობა-მრეწველობისა, 2) გზათა და საზოგადო შენობათა სამინისტრო.

წერილი ამბავი

შეერთებულ შტატების სამხედრო ფლოტს ამ დღეებში შეემატა ერთი მსწრაფლ-მაჯადი საომარი ნაჲ (კრეიფერი). ამ ნაჲს უწოდეს „ნაუ-არკი“ და 11 მასის გამოსცდას. ზღვა-ზედ. ზღვა დამშვიდებული იყო, ნაჲს 83,3 მილას მანძილად სავალოდ

ძალას-კი დაუსჯელოდ ვერა-რა შეეპრობოდა.

ა. ხახანაშვილი

ნარკვევი

(ქრულ-გაზეთებიდან)

გერმანიის გაზეთებში დაბეჭდილია აზრი ქრულ-სიმონისა გერმანიასთან ომის შესახებ. ეს კარესპონდენცია ეკუთვნის Frankfurter Zeitung ის ერთს თანამშრომელს. კარესპონდენტი სწერს: ქრულ-სიმონმა მიმიღო თავის სახლში მეხუთე სართულში. ლუგვშია, ამბობს ქრულ-სიმონის სტუმარი, არის რემბრანტის ერთი შესანიშნავი სურათი — „ჩაფიქრებული ფილოსოფოსი“. ქრულ-სიმონი სწორედ ამ ფილოსოფოსსა ჰგავს. ლაპარაკი იმ წამსვე საფრანგეთის და გერმანიის ურთიერთობაზედ ჩამოვარდა.

დაწმენილია გაზო, სთქვა ქრულ-სიმონმა, რომ მშვიდობისათვის კიდევ დიდხანს არ დაირეკება. ამ სიტყვების სიმართლას დასამტკიცებლად მოწოდებდა მოაქვან თვით გერმანიის იმპერატორს.

ბერლინში (კონგრესზედ) გულან-რაჲ იმპერატორს და სხვათა შორის ვუთხარა, რომ მშვიდობისათვის მსურს ქოქა. იმპერატორმა მიხსუსა, მეც მშვიდობისათვის მომსრუ ვარო. გერმანიასა და საფრანგეთს თითქმის ერთნაირი ვარა ჰქვას და მსგადა სთქვას განმა, რა მოხდება, თუ ვინაგზას ომი ასტყდა.

მე ვუხსუსე: საფრანგეთის ერთი სწორედ კერე ჰქვარაბს-მოქოქა.

მას შემდეგ საქმის ვითარება არ შეცვლილა. საფრანგეთს ესაფრა სურს მშვიდობისათვის დაცვა. ომს აზრების არს მოწადინებულა — არც მთავრობა, არც პარლამენტი. მართლაც, კერძო განთ პოლიტიკაში დადი მნაშენებლას არა აქვთ, მაგრამ რაც შეეხება განმოს, კარგად ვიცი, რომ ისიც მშვიდობისათვის მომსრუა. მართლაც, ზოგიერთი ფრანგები ესაფრა გლოვებენ ელზას-ლორენის დაკარგვას, მაგრამ ომი მანც არავისა ჰსურს.

მეფეთა და მებატრონეთაგან. თუ როშაქიანთ ან ძველადგან გაბათილებული და ან ახლად ჯიმშერისაგან უსამართლოდ აღებული წიგნები გამოაჩინონ და წარმოაყენონ, ყველა სიგლითა ამით გაგვიბაოილებია.

მეფე გოგონი.

V

თქმულება, ვითომც ირაკლი მეფე ტფილისთან 11 სექტემბერს 1795 წ. დამარცხების შემდეგ იმყოფებოდა ანანურში ერთის მოსამსახურე სომხის ინაბარა — მტენარი სიცრუე: ირაკლის თან პნლებია, როგორც ამ სიგლიდანა სჩანს, ყორიასულბაში ლუარსაბ ვაჩნაძე, რასაკვირველია თავის მხლებლობით. ახლა ვიკითხოთ: ლუარსაბს გარდა განა ირაკლის სხვა აღარავინ ახლდებოდა ანანურში? პირიქით, თუ ირაკლი ერთი სომხის ინაბარა ყოფილიყო, განა აღა-მამა-ბანს ხელოდამ წაუვიდოდა და ხელთ არ ივდებდა? ჩვენ ექვი არა გვაქვს რომ ტფილისიდან მთიულეთისაკენ წა-

წერილი მოსკოვიდან

პოეტის ნიკოლოზ ბარათაშვილის მოსახსენებლად გარდავიხადეთ აქ პანაშვიდი ქართულის ვალობით. პანაშვიდზედ დაესწრნენ როგორც მოსწავლე ქართველობა, აგრეთვე სამსახურის კაცნი და მოვაჭრენი. ტუბილმა ქართულმა ვალობამ, ბნ კარგარეთლის ხელმძღვანელობით, მეტად ასიამოვნა დამსწრენი. რუსის მღვდელს, რომელმაც ვადინადა პანაშვიდი საერთოდ დიდად მოიწონა ქართული ვალობა და „ქრესტე აღსდგა მკედრებით“ განსაკუთრებით. თუმცა 1865 წ. მოსკოვში ყოფილა ქართული წირვა-ლოცვა ჩვენის ბატონიშვილების მფარველობის ქვეშ, მაგრამ დეკანოზ გურგენიძის სიკვდილის შემდეგ ქართველი მღვდელი აღარა გვყავს და მოკლებული ვართ ჩვენს დედა-ენაზედ წირვა-ლოცვას. აქამდის მოსკოვში ორი ეკლესიაა, რომელსაც ქართველ ეკლესიას სახელწოდება არ დაუკარგავთ, მაგრამ იქ მღვდელ-მოქმედება სრულდება რუსულს ენაზედ. ჩემს აქ ყოფნაში ეს პირველი მაგალითია, როცა ქართული ვალობა მოვისმინეთ ეკლესიაში. იმედი გვაქვს კვლავც გავიგონოთ არამც თუ პანაშვიდის, არამედ მთელის წირვის ვალობაც ქართულს ენაზედ.

გარდა 15 მან., რომელიც გამოვზანდეთ გვირგინის მოსამზადებლად, აქაურმა ქართველობამ მოპკრიფა კიდევ შესწირავე პანაშვიდის გადასახდელად და აპირებს ფულის მოხვეჭას ნ. ბარათაშვილის საფლავზედ ძეგლის ასაგებად. ჩვენი წვლილი მეტად მცირე იქნება დიდ-ბუნდოვანის პოეტის ძეგლის ასაგებად, მაგრამ ესაოგებთ, რომ ჩვენი მაგალითი წაუბადველი არ დარჩება. გარდა ამისა, ყოველი წვლილი, გულით შეწირული, კეთილად მიიღებენ. ყველამ ისე მოიხსენოს და ადიღოს მამულის შეილი, როგორც და რითაც შეუძლიან. საქმე ის არის, რომ ყველა გრძობდეს თავის მოვალეობას მამულისადმი და შეძლებისამებრ ასრულებდეს ამ წმიდა მოვალეობას: ვინ ბარით, ვინ კალმით, ვინ ფულით, ვინ სიტყვით — ყველას სამსახური ჩვენთვის საქროა. ერთობა შეიქმნს ძალას მატერიალურს და ზნეობრივს; ამ გვარ

მახრებას შეგზად, არ უმტყუნე და თოფით ჩამოგდე; ამის გარდა ადამიანს სწავლისათვის ვარა თბაღისის რომ მოუხდეს, შენაში მამა ჩვენს გვერთს ახლდა; ვინამდას პირდაპირა ომი იყო, სასჯელაზნად ირჯებოდა და რაღესაც დამარცხდა, თვითვე კურთხეულია მამა ჩვენსა სწამებდა და მარჯალს სხვანა, რომ ამ დღეს მამა ჩვენის მშვიდობით გამოსვლას მიხეზა, ღვთის მარჯალსა გარდა, ერთი შენ იყო, და მთავრეთსაც გაუჭრე და ერთგულად მსახურე. ამდენის შენი: სახსოვარის ერთგულებისა და ნამსახურობის სანუფქით გიბოძეთ ბეკურციხეს შენი სამკვიდრო ყმანი ჯალუგის შეილები, რისაც მქონებულნი არიან, თავიანთის მამულებით, მითთა, ბარითა, წყლითა, წისქვილითა, ველითა, ვენახითა, სახნავითა და უხნავითა და ყოვლის მათის სამართლიანის სამღვრითა. გქონდესთ და გიბედნიეროსთ ღმერთმან ჩვენს ერთგულად სამსახურსა შინა, არ მოგეშალოს არცა ჩვენგან და არც შემდგომთა

ნადიკრული

სცნა, რომ თქვენი სამკვიდრო ყმანი ყოფილიყვნენ და ჯიმშერს გაბათილებულის წიგნებით უსამართლოდ ეშოვნა, თვით სანატრელს მამა ჩვენს თქვენი სამკვიდროს ყმების ჯალუგის შეილების მოცემა აღეთქვა და აღარ დასცალდა. მოხველ კარსა და რბაზისა ჩვენისასა და თქვენი სამკვიდროს ყმების ჯალუგის შეილების წყალობას დავგვაჯე. ჩვენც მოვიხსენეთ შთამომავბითაგანვე თქვენი ძველი და ახალი ჩვენის ოჯახის თავდადებით ნამსახურობა, პაპის შენის ასლანასაგან სხვას სახე-მწიფოს ქვეყნებში სამსახური და ბაძის შენის ყაფანას განჯას ომში მამას ჩვენის წინ სიკვდილი და აგრევე შენის საყრდენად მარჯალს ომებში სასჯელაზნად გარჯა, მოკვლა და ცოცხლის მართმევა, აგრევე ასანძის დღად რომ გავგაქიანდა, ბატონს მამაჩვენს და ჩვენს წინ სახსოვრად ხელის გამოღებას თუათ ჩვენის თვალთ უუჭრებდით, რომ დედაშამა პირდაპირ შუიით პაპის სასწუდ მძიმედ დაგტარა, მაგრამ რაგორც

მოჩნდა მეტად დაბალის ხარისხისა. შემოვხევივნენ თათარს და დაუწყეს ხილვება, რომ ფასი დაეკლო, რადგანაც ფქვილი ძლიერ დაბალ ხარისხისა იყო. თათრის უარის თქმამ და სოფლებითა უნუგეშო მდგომარეობამ იქამდის აღელვა ზოგიერთი მკურნებელი, რომ უთხრეს მესასწვრეს, ფქვილი თათრის დაუკითხავად მიეყიდნა სოფლებებისათვის 1 მ. 50 კ. ასეც მოიქცნენ.

21-ს ასეთივე შემთხვევა იყო და იმანაც ასე ვაიარა. ერთის სიტყვით, ორსავე შემთხვევაში თანაგრძობამ და სიბრალულმა კაცს და ამასთან შეგნებულს კაცს უკანონო საქციელი მოაქმედებინა. მართალია, ერთს ამოთვანს ძვირად დაუჯდა თავისი გულ-ჩვილობა და ხალხის სიბრალული, მაგრამ ისიც-კი საფიქრებელი და საყურადღებოა, სადამდის უნდა იყოს გაქირება გატიტვლებული, რომ ერთი მისი შეხედვა კმ.რა, კაცმა უკანონო საქციელი ჩაიდინოს.

22-ს პატივცემულმა ოსკანოვმა დააცლევინა სასწორზედ ახლად მოსული ფქვილით დატვირთული ურემები და, რადგანაც ამავე დღეს ბევრს სხვებსაც მოუვიდათ ფქვილი და სხვანი რვა აბაზად ჰყიდდნენ, გარდა ივან ბაღდასარის ძე ბაღდათისა, რომელიც ისე ჰყიდდა, როგორც ღამჯდარი ჰქონდა, ე. ი. 1 მ. 52 კ., რისათვისაც დიდის მადლობის ღირსია, — ოსკანოვმა ფუთი 1 მ. 30 კაპ. გააყიდვინა. ფუთში უცებ ექვსი შაურის გარჩევა იწყინეს და შეუდგნენ ფქვილის ვითარების გამოძიებას. სამაზრო ექიმმა ბნ ზელნიციმ განიხილა ფქვილი, გამოაცხობინა იქავე პური და ძალიან კარგურადა სცნო ოსკანოვის პური. ამასთან უნდა მოგახსენოთ, რომ მარტის აქეთ ბევრჯელ ყოფილა შემთხვევა, ნასყიდი ფქვილი უკან დაუბრუნებიათ გამყიდველისათვის, რადგანაც მწარე გამოდგარა. იმათი პური არც ერთხელ ექიმისათვის არ უხევენიათ და რა-კი ოსკანოვმა ფუთი 1 მ. 30 კაპ. გახადა, ექიმსაც მაშინ აჩვენეს და, მთელი დღეც კაცი მოაძლინეს ფქვილითვე მოვაჭრეებმა, რომელთაც არ მოეწონათ ფასის დაკლება.

უნდა მოგახსენოთ, რომ ყველაფერზედ სასიამოვნო სანახავი ყოფილა

ლაღვანე ჩვენის ოჯახის დიდად ერთგულად და თავდადებით ნამსახურსა კანძიქს ყორასაზღუბაშს ლუარსაბს, შეილსა შენსა და მქარანაისის ასლანს, ყაფანს, დამატრას, ოასნეს და შეილის შეილთა შენთა გიორგის და ოთარს და ყოველთავე სახლისა თქვენისა მომავალთა ასე, რომ ბაკურციხეს თქვენი სამკვიდროს ყმების ჯალუგის შეილების წიგნები დროს შემოგდებით რაშაქიშვილის (ჩოლოყაშვილი) ოჯახს ეშოვნა; თუმცა წიგნები აეღოთ, მაგრამ ისევ მათვე ჩვენს მამა-პაპათ გაებათილებინათ და არას დროს ყმათ ვერ დაეპირათ. და როდესაც შენ ლუარსაბს მამა ოთარ ინდოეთს ჩვენს მამა ბაძისთან მომკვლარყო და შენ ობლად დაწმინდაიყავი, იმ ვამს ჯიმშერ (ჩოლოყაშვილი) გავლენილი კაცი იყო, ის გაბათილებული წიგნები წაეყენებინა და სანატრელის მამის ჩვენისაგან სიგლით ეშოვნა. იმას აქეთ ჯალუგის შეილება ყმათ ექირა; როდესაც სანატრელმა მამა ჩვენმა ძველის დეთობისაგან

